

Supersankareiden 80-luku:

PSYKOPAATTIEN JA NEUROOTIKKOJEN VUOSIKYMMEN

RIKU PERÄLÄ

"Gordon, keep your men back!
Maybe I can avoid violence
by challenging him!"

-Batman vuonna 1969

"There's only one thing to do
about him that makes any
SENSE to me... just press
the trigger and blast him from
the face of the Earth."

-Batman vuonna 1986

Brian Bolland - Tappava pila

Muutoksilta eivät enää ole turvassa odes supersankarit: amerikkalainen supersankarisarjakuva koki 90-luvulla muistuksia ehkä enemmän kuin koskaan ennen koko 50-vuotisen historiansa aikana. Uudistukset ulottuvat sarjojen sisällöstä ja sankarion ominaisuuksista aina lehtien ulkoasuun ja jakeluun asti. Myös tarjonta kasvoi huimaavasti: uusia kustantajia syntyi (ja kuolikin) jatkuvasti ja vanhat suuret – Marvel ja DC – lisäsivät tuotantoaan. Niin ikään lukijakunta uudistui melkoisesti. Entistä vanhemmat lukijat löysivät USA:ssakin sarjakuvat 80-luvulla – osittain sarjojen sisällön muuttumisen, osittain onnistuneen markkinoinnin ja uusien jakeluteiden ansiosta.

Kymmenen vuotta sitten supersankarisarjakuviin lukemisen lopettanut hämmästelisi nykyään varmasti oniten itse hahmojen luonteen muuttumista. Vielä 70-luvun lopulla kukoistanut puhdasotsainen sankarillisuus elää nykyisarjakuvaan enää ehkä *Teräsmiehessä* ja muutamassa muussa hahmossa. Hyveellisten sankareiden tilalla tuntuu nyt olevan vain vaikeista tunne-elämän häiriöistä kärsiviä väkivaltaisia psykopaatteja ja omien engelmien ympärille kätöntyneitä neurootikoita. 1940- ja 1950-lukujen isänmaallinen puhdashenkisyys samoin kuin 1960-luvun sosiaalinen tietoisuus ja viittaukset yhteiskunnallisiin epäkohtiin ovat nyt ajan hengen mukaisesti vaihtuneet yltiöindividualistiseen riehuntaan ja sankarin sisäiseen itsotutkiskeluun.

Nykyisankarien toiminta on minäkeskeistä: taistelu rikollisuutta vastaan ei välttämättä ole enää itsestään selvää, siihen on oltava jokin "sisäinen" syy. Konnia pyydystäessään sankarit vapautuvat omista lapsuudenaikaisista traumoistaan, yrittävät selvittää omaa identiteettiänsä tai pyrkivät todistamaan olemassaolonsa oikeutuksen itselleen ja muulle maailmalle.

Näkökulma on usein niin korostetun psykologisoina, että asiaan vihkiytymätön saattaa pitää koko touhua tahattoman koomisena. Arvostaan kovasti tietoiselle uudelle amerikkalaiselle lukijakunnalleen entistä suorasukaisempi väkivalta ja ylenmääräinen psykologisointi tuntuvat kuitenkin olevan ehdottoman tärkeitä lunnusmerkkejä sarjojen "aikuisuudesta".

Frank Miller

Koko lajityypin merkittävin teos 80-luvulla oli varmasti **Frank Millerin** vuonna 1986 ilmestynyt neliosainen Batman-sarja *Dark Knight*, jonka kerronnalliset ja sisällölliset oivallukset matkijat onnistuivat lypsämään yllättävän nopeasti lähes tyhjiin. *Dark Knight* ei välttämättä ollut 80-luvun paras supersankarisarjakuva (monien mielestä esim. **Alan Mooren** ja **Dave Gibbonsin** *Watchmen* tai Millerin ja **David Mazzucchellin** *Daredevil: Born Again* olivat kokonaisuutena hallitumpia), mutta sen vaikutus muihin sarjakuviin ja koko alaani oli kyllä kaikkein huomattavin.

Miller ei *Dark Knightissa* ehkä luonut mitään täysin uutta ja ennennäkemätöntä, mutta hänellä oli kanttia viedä käyttämänsä keinot äärimmäisyyksiin asti. Vanhentuneen Batmanin synkkyys, toivottomuus, väkivaltaisuus ja katkeruus tuotiin esiin tavalla, jollaiseen suuren yleisön oletettuja makutottumuksia myötäilevässä supersankisarjakuvaan ei oltu totuttu. Millerin tavasta kuljettaa tarinaa eteenpäin ns. sisäisenä monologina (siis päähenkilön ajatuksia lainaten) tuli pian klisee, johon törmäsi sarjassa kuin sarjassa. "Kävelen supermarketin käytävällä... otan keittotölkin... laitan sen ostoskäryhniin...", irvaili parodisen *Roachmill*-sarjan piirtäjä **Rich Hedden** *Amazing Heroes*-lehden haastattelussa viime vuonna.

Millerin *Dark Knight* oli myös ensimmäinen supersankarisarjakuva, jossa sankarin henkilökohtaiset psykologiset ongelmat vietiin huippuunsa. Marvelin sankarit olivat toki sahlanneet omien vaikeuksiensa kanssa jo vuosia, mutta NÄIN huonossa jamassa ei Hämähäkkimieskään koskaan ollut. Millerin Batman on painajaisineen ja itsesuhoitteineen selvästi mies, joka kaipaa pikaista hoitoa ja terapiaa. Hämähäkkimies-Parkerin seurusteluhoito tuntuu ikääntyneen Bruce Wayne'n houreiden rinnalla äkkiä kovin harmittomilta. Syy ei tietenkään ole vain *Dark Knightin*, mutta nykyään sankareiden omien ongelmien selvittely on jo tullut rasittavan yleiseksi. Syväisyyden tavoittelu tuskastuttavalla jarrittelulla ja "kriisien" loputtomalla vatyomisella koettelee kenen tahansa kärsivällisyyttä. Marvelin Ryhmä-X:n lähes jokaisesta seikkailusta tuntuu löytyvän ahdistusta ja identiteettikriisejä kevyesti yhden naislehtien tarpeisiin.

Mutta sankareiden muuttuminen entistä synkemmiksi, ongelmisemmiksi ja väkivaltaisemmiksi ei toki ollut ainoa supersankarisarjakuva 80-luvulla kohdannut muutos. Sarjakuva-albumien näyttävään ulkoasuun tottuneen eurooppalaisen on ehkä vaikea ymmärtää, miten merkittävä uudistus Amerikassa oli lehtien painoasun, paperin laadun ja ulkonäön parantuminen. Höhdokas ulkoasu vaikuttaa nimittäin yllättävänkin paljon ostajakunnan ikäjakaukseen. Kun tuhrusten pullehtien rinnalle alkoi ilmestyä paksulle kiiltävälle paperille painettuja albumeita, heräsi vanhempienkin lukijoiden kiinnostus. Koviin kansiin pakatun, hintavan ja "aikuisia" tarinoita sisältävän "graphic novelin" ostaminen ei enää olutkaan hävettävää ja lapsellista touhua. Samalla myynnin painopiste on siirtymässä tavarataloista ja drugstoreista erikoisliikkeisiin, jotka luottavat ostajakunnan asiantunteeseen eivätkä joudu perustamaan toimintaansa vain hyvin myyvän massasarjakuvaan.

Entistä asiantuntevampi lukijakunta nosti myös sarjakuvien tekijät keskeiseen asemaan. Kirjoittajien ja piirtäjien joukossa alkoi olla tekijöitä, jotka saavuttivat lähes super tähden statuksen. Sarjakuvia ostettiin nyt myös tekijän eikä vain suosittu hahmon takia. Frank Miller, Alan Moore, **Bill Sienkiewicz**, **John Byrne**, **Chris Claremont**, **Howard Chaykin**, **Denny O'Neil**, **Brian Bolland** ja **Art Adams** olivat muutamien muiden ohella niitä nimiä, jotka myivät hyvin riippumatta siitä, minkä hahmon kimpussa kulloinkin olivat. Ja uusia tähtiä tuntuu syntyvän jatkuvasti.

Aivan vuosikymmenen lopun ilmiö oli englantilaisten tekijöiden voimakas esiinmarssi. Mooren ja Bollandin ohella huomiota saivat esim. sellaiset piirtäjät ja kirjoittajat kuin **Alan Davis & Paul Neary** (*Batman, Excalibur*), **Grant Morrison & Dave McKean** (*Batman: Arkham Asylum*), **Neil Gaiman** (DC:n *Sandman*) ja **Jamie Delano** (DC:n *Hellblazer*). Brit-

Dave McKean – Arkham Asylum

tiläinen invaasio toi mukanaan eurooppalaisen perinteen mukaisesti amerikkalaista mainstream-sarjakuvaa selvästi yhteiskunnallisemman lähestymistavan ja ehkä myös kauhuelementtien lisääntymisen.

Brian Bolland – Tappava pila

Koko vuosikymmenen tylsin ilmiö saattoi hyvinkin olla Marvelin ja DC:n into julkaista valtavia ns. crossover-sarjoja, moniosaisia tarinoita, jotka jatkuvat lehdestä toiseen. Crossoverien tarkoitus on tietysti pakottaa lukija ostamaan massiivisen tarinan kaikki osat, mikä lisää näin myös huonosti myyvien lehtien menekkiä. Crossover-kokonaisuudet ovat perusteltuja silloin kun niillä todella pyritään johonkin (esim. DC:n *Crisis on Infinite Earths* uudisti melko onnistuneesti joitakin hahmoja ja selvensi DC-universumia karsimalla pois vuosien varrella kerääntyneitä turhaa painolastia), mutta yleensä tarkoituksena on pelkästään myynnin lisääminen. Marvelin *Inferno*, *Fall of the Mutants* ja *Acts of Vengeance* sekä DC:n *Invasion* ja ennen kaikkea mammuttimaisen tylsä 45-osainen(!) *Millennium* olivat lähinnä huonosti pöytätyö markkinointitempuja – mutta voittoa ne toki tuottivat. 80-luvun onnistunein markkinointikikka oli tietysti DC:n lukijajäännösten avulla toteutettu Robinin

tapattaminen, joka ylitti julkaisukynnyksen kaikissa mahdollisissa tiedotusvälineissä ja nosti (elokuuvan tukeman tielenkin) Batman-lehtien myynnin lähtitieteellisiin lukemiin. Onneksi pöyhöttyneet crossover-tarinat ei-

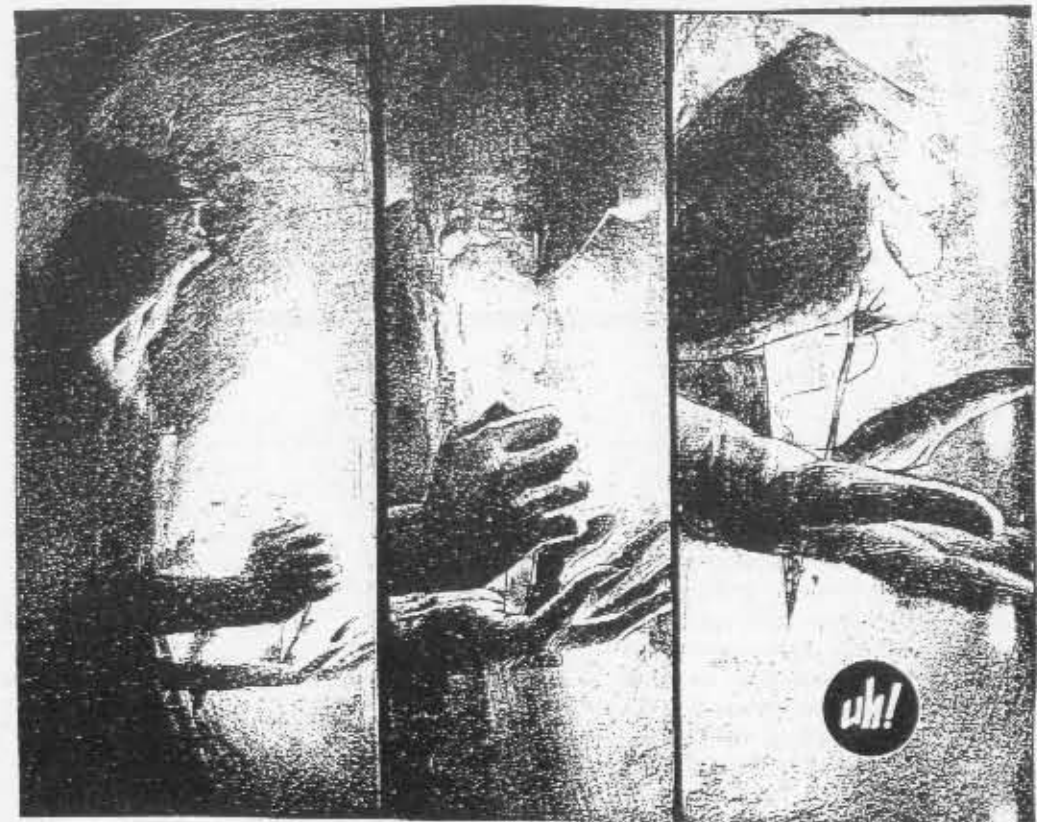

Mazzucchelli

Entä sitten tulevaisuus? Vanhat jätit Marvel ja DC hallitsevat toki edelleen ylivoimaista valtaosaa markkinoista, mutta pienempien julkaisusijoiden (Dark Horse, Eternity, First, Blackthorn, Eclipse ym.) jatkuva lisääntyminen ja salunnaiset menestykset ovat monen mielestä lupaava enne siitä, että tilanne ei voi enää jatkua ainakaan täysin onnallaan. Pikkuyhtiöt sekä laajentavat omalla tuotannollaan että pakottavat Marvelin ja DC:n tarkistamaan omaa varovaista ja riskejä kaihtavaa julkaisupolitiikkaansa.

Pikkuyhtiöiden nousun ohella ennustellaan eurooppalaisesta sarjakuva-ostettujen vaikutteiden yhä lisääntyvän, mikä saattaa parhaimmillaan tuottaa supersankarisarjakuvasakin mielenkiintoisia ja onnistuneita tuloksia, mutta pahimmillaan johtaa teennäiseen ja ulkoiseen keikarointiin, pyrkimiseen hampaat irvessä kohti "taiteellisuutta" ja "syväisyyttä".

Amerikkalaisten vahva laji on aina ollut hyvän, mukaansatempaavan (ja myyvän) tarinan kudonta. Toivottavasti eurooppalaisten vaikutteiden omaksuminen ei syökö amerikkalaista supersankarisarjakuvaa loputtomiin näönäissyyvällisen jaarittelun ja isetarkoitukSELLISEN graafisen kikkailun suohon. Tärkeintä on hyvä tarina. Nuff said!

Dave McKean